

Н.О.ГЕРАСИМЕНКО*

З ІСТОРІЇ УКРАЇНСЬКОЇ МЕТРОЛОГІЇ: МІРИ ОБ'ЄМУ ЗБІЖЖЯ Й МЕДУ

Досліджується походження мір об'єму збіжжя й меду, значення їх у господарському комплексі українських земель XIV–XVIII ст., функціонування в ярмаркових містах Галичини, Право- та Лівобережжя України. Установлено конкретні величини мір та їх фракцій.

Ключові слова: історична метрологія, міра, колода, четверик, осьмак.

Історична метрологія вивчає походження й еволюцію мір, які використовувалися в минулому, встановлює їх конкретні величини в різні періоди історії, співвідношення з метричними одиницями. Одна з малодосліджених проблем цієї галузі джерелознавчих знань – міри об'єму (місткості), важливе місце серед яких займала міра колода. Деякі відомості про її походження та побутування в різних регіонах України наведено у студіях Я.Ісаєвича, Я.Сеника, В.Винника, О.Сидоренко, Н.Герасименко та ін.¹ Проте функціонування міри колода, її роль у господарському комплексі українських земель – усе ж недостатньо вивчена проблема, котра потребує всебічного дослідження.

Назва міри, за даними В.Винника, походить від дієслова «колоти» та від посудини, видовбаної зі стовбура дерева, а її появу спричинило колодне бджільництво². Згадки про українські землі як багаті медом зустрічаються у працях багатьох середньовічних авторів. Так, арабський письменник і географ кінця IX – початку X ст. Ібн-Русте у «Книзі дорогоцінних скарбів» (930-ті рр.) зазначав, що бджільництво – одне із занять слов'ян, котрі проживали на лісистій рівнині на відстані десяти днів шляху від землі печенігів. Вони робили з дерев щось на зразок глечиків, в яких знаходилися «вулики для бджіл» і зберігався мед (у кожній такій посудині – майже десять кухлів солодкого продукту). Люди його споживали, а також виготовляли з нього хмільний напій³. Відповідні відомості зустрічаються й у руських джерелах. Так, в Іпатіївському літопису під 969 р. зазначено, що місцеві купці, за свідченням князя Святослава, провозили через Переяславець на Дунаї, який був центром торговельних шляхів, не

* Герасименко Неля Олексіївна – кандидат історичних наук, старший науковий співробітник Інституту історії України НАНУ, відділ спеціальних галузей історичної науки та електронних інформаційних ресурсів

¹ Ісаєвич Я.Д. Деякі питання української метрології XVI–XVIII ст. // Науково-інформаційний бюлетень Архівного управління УРСР. – 1961. – №2. – С.11; Винник В.О. Назви одиниць виміру і ваги в українській мові. – К., 1966. – С.94; Сенік Я.Г. З історії метрології XVI – першої половини XIX ст. (на документальних матеріалах ЦДІА УРСР у м. Львові) // Архіви України. – 1973. – №3. – С.57–58, 61; Сидоренко О.Ф. Історична метрологія Лівобережної України XVIII ст. – К., 1975. – С.82–83; Герасименко Н.О. З історії мір місткості і ваги на Волині і Наддніпрянщині в XIV – першій половині XVII ст. // Записки НТШ. – Т.240. – Л., 2000. – С.177–178.

² Винник В.О. Назви одиниць виміру... – С.94.

³ Памятники истории Киевского государства IX–XII вв. – Ленинград, 1936. – С.40–41.

тільки хутро та челядь, а й мед і віск⁴. Ці товари в X ст. були важливою статтею руського експорту. Віск, який використовували для виготовлення свічок, у Візантії, наприклад, користувався підвищеним попитом, а його імпорт підтримувався завдяки скасуванню торговельних мит. Це неабияк сприяло розвитку бджільництва в Русі. Літописець під 997 р. зазначив, що місцеві князі мали спеціальні приміщення – медуші, де зберігався мед і напої з нього⁵.

У руський період було поширене бортне бджільництво. У лісах знаходили дупла з бджолами, комах викурювали, видовбували стінку й забирали мед. Зроблений у стінці отвір закривали дошкою і згодом дупло знову заселяли бджоли. Іноді дупла довбали у живих деревах, які називали бортями. Їх позначали тавром – бортним знаком⁶. Отже, бортництво являло собою збирання бджолиного меду з природних або штучних дупел. Величезні лісові масиви з широкими річковими заплавами й заростями рослин-медоносів створювали сприятливі умови для розвитку бортного бджільництва. Крім Русі цей промисел був поширений у лісистій частині Європи, на територіях сучасних Німеччини, Польщі, Прибалтики, Білорусії, північному заході європейської частини Росії⁷. Про значення бортного бджільництва в господарському комплексі свідчив кодекс законів «Руська правда», де зафіксовано штрафи за плюндрування бортної межі (12 гривень), знищення борті та бортного дерева (по 3 гривни). Цим промислом займалися різні стани тогочасного суспільства. Наприклад, за ушкодження знака власності князівської борті винний мав сплатити 3, а борті селянина-смерда – 2 гривни⁸.

Зібраний мед треба було вимірювати. Для цього використовували різні міри, відомості про які можна відшукати у джерелах. Так, 995 р. князь Володимир, уникнувши небезпеки в битві з печенігами під Василевим, вирішив відзначити цю подію й наказав зварити «триста перевар» меду⁹. Ідеться про медовий напій, який вимірювали спеціальною мірою – переваром. Утім, конкретної величини її в літопису не зазначено. Наступного року Володимир вирішив роздати милостиню старцям та убогим, у тому числі й мед у бочках. Про одиниці вимірювання меду йшлося також в оповіді про оборону Білгорода від печенігів, уміщеній в Іпатіївському літопису під 997 р. Тоді жителі міста, аби обдурити нападників, із вівса та пшениці приготували бовтанку, а також зварили сита з лукна меду. Перелили все це у дві великих кадї, укопаних у землю. Запросивши печенізьких посланців, містяни почастували їх бовтанкою, ситом «із землі», яка їх нібито «годує», та ще й подарували корчаги з напоєм на зворотний шлях. Після цього вражені кочовики відступили від Білгорода¹⁰.

⁴ Полное собрание русских летописей (далі – ПСРЛ). – Т.2: Ипатьевская летопись. – Москва, 1962. – С.55.

⁵ Див.: Сидоренко О.Ф. Українські землі у міжнародній торгівлі. – К., 1993. – С.14; ПСРЛ. – Т.2. – С.113.

⁶ Боднарчук Л.І., Соломаха Т.Д. Вулики: Історія створення та різні системи. – К., 1998. – С.13.

⁷ Петраускас А.С. Сільськогосподарські та інші промисли // Село Київської Русі (за матеріалами південноруських земель). – К., 2003. – С.32.

⁸ Русская правда по спискам Академическому, Карамзинскому и Троицкому / Под ред. Б.Грекова. – Москва; Ленинград, 1934. – С.7, 19, 37.

⁹ ПСРЛ. – Т.2. – С.109–110.

¹⁰ Там же. – С.112–114.

У літопису зазначено такі міри, як лукно, кадь, корчага. У джерелах XII ст. для визначення кількості меду зустрічається міра ваги берковець. Так, при пограбуванні в 1146 р. маєтку князя Святослава, тут було вкрадено 500 берківців меду¹¹. Отже, у Русі солодкий продукт вимірювали бочками, лукнами, берківцями; напої з меду – переварами, кадями, а для їх перевезення використовували корчаги, які одночасно були й одиницями вимірювання. Величини цих мір у руських джерелах не зафіксовано, їх визначення – тема спеціального дослідження. Утім, якихось відомостей про міру колода не виявлено. Це свідчить про те, що вона не побутувала в той час, або літописці, зайняті переважно описом життя правителів держави, не звертали уваги на міри, якими сільське й міське населення вимірювало кількість зібраного меду.

Зі зменшенням площі лісових масивів природних бортей ставало дедалі менше і їх замінювали штучними. Іноді для утримування бджіл виготовляли борті з розпиляних частин стовбура, які потім піднімали та закріплювали на дереві. Такі вироби називали козубами (бортними) й деякі дослідники вважають їх першими вуликами – колодами. Отже, поряд із бортництвом на українських землях почало розвиватися колодне бджільництво. Вулики-колоди встановлювали в полях, лісах, де були медодайні рослини. Під 1394 р. з'являються перші свідчення про використання міри колода на території Галичини, де зафіксовано її значні районні відмінності (галицька, стрийська, перемишльська та ін.). Так, за люстрацією 1565 р. перемишльський староста наклав на селян чинш – подать із кожного лану – як грошима, так і продуктами, у тому числі по 1 колоді вівса за перемишльською мірою¹².

У XV–XVI ст. на українських землях у складі Великого князівства Литовського, Польського королівства, а з 1569 р. й Речі Посполитої міра колода набула значного поширення. У містах Галичини, наприклад, вона стала місцевим еталоном для вимірювання меду та збіжжя. Так, 1593 р. за рішенням бургомістра, райців та руського воеводи колоду було встановлено у Львові. Вона поділялася на 8 півмірків, кожен з яких мав місткість 15 краківських ґарнців, і дорівнювала 120 ґарнцям. У 1614 р. львівський півмірок важив 66,5 фунта та правив за місцевий еталон міри. Його виготовляли з дерева, засвідчували печаткою й підписами представників влади, а зберігався він у міській скарбниці Львова. Іншими мірами користуватися заборонялося. Оскільки львівський фунт дорівнював 405,224 г, то львівський півмірок важитиме близько 27 кг, а колода – 215 кг¹³. Уряд Речі Посполитої на українських землях діяв шляхом встановлення співвідношення між українськими мірами колодою й півмірком та польськими (краківськими) ґарнцями. Водночас місцеві зразкові міри не заборонялися. «Метрологічна служба» на основі колоди відома й в інших українських містах. Вона знаходилася, як правило, на

¹¹ Там же. – С.334.

¹² Аристов Н. Промышленность древней Руси. – Санкт-Петербург, 1866. – С.32, 87; Czacki T. O litewskich i polskich prawach. – Kraków, 1861. – С.292; Винник В.О. Назви одиниць виміру... – С.94; Греков Б.Д. Крестьяне на Руси с древнейших времён до XVII в. – Москва, 1946. – С.367; Боднарчук Л.І., Соломаха Т.Д. Вулики: Історія створення та різні системи. – С.16, 18, 20, 22, 25.

¹³ Сеник Я.Г. З історії метрології XVI – першої половини XIX ст. ... – С.57–58, 61; Ісаєвич Я. Деякі питання української метрології XVI–XVIII ст. – С.12.

ринковій площі, біля ратуші, під дашком, до якої кріпилися еталонні насипні міри об'єму (місткості), а збоку – металеві зразки мір довжини¹⁴.

Міра колода була поширена також в інших регіонах України. Приміром, у переліку повинностей селян Київського Полісся, які вони 1415 р. виконували на користь Києво-Софійської митрополії, серед іншого зазначено «2 колоди меду». За королівським указом від 24 квітня 1498 р. митрополитові надавалося право збирати з жителів Київського ключа 2 колоди меду, а місцевим ключникам – «10 колод меду пресного». В описі Мозирського замку¹⁵, проведеному 1552 р., також названо міру, якою вимірювали місткість меду – колода. В 1 колоді містилося 2 каді, в 1 каді – 4 відра, кожне з яких важило 2 камені¹⁶.

Отже, колода меду вміщувала 2 каді. Назва міри походила від найменування дерев'яної посудини й була успадкована від руських часів. Про те, що каді виготовлялися з деревини, свідчить інвентар Оршанського замку 1560 р., в якому при описі королівського двору серед інших речей зазначено «кади липовые», а в іншому місці – «кадей порожних деревянных 3». Відомостей про величину міри кадь за періоду Русі не виявлено, проте вони є у джерелах XV ст. Так, жителі сіл Медковичі й Комаровичі сплачували податі на Онуфріївський монастир – 2 каді меду по 6 пудів. У 1483 р. с. Селютини віддавали цій самій обителі 2 каді меду по 5 пудів¹⁷. Отже, міра колода, в якій вміщувалося 2 каді, становила 10–12 пудів, відро меду – 1,25–1,5 пудів, а камінь – 0,625–0,750 пуда.

Колода була також і одиницею оподаткування. У 1471 р. жителі села Романова сплачували на Житомир 8 колод вівса, а селяни округи, окрім інших податей, ще й 8 колод вівса та 2 – меду. У 1492 р. пінська княгиня відписала на церкву дворище у с. Волбичах, де проживала сім'я Ф.Гордовича, котрі мали сплатити податі від сохи по 1 колоді вівса (колода по 5 півмірків). Жителі села Соломина Володимирського повіту, якими в 1499 р. заволодів І.Русинович, платили йому 4 колоди вівса¹⁸.

Від колоди брали мито (поколодне), про що йшлося у вирокі короля Сигізмунда I київським міщанам від 22 березня 1511 р. За документом, його належало сплачувати на монастир Св. Миколи – від 1 колоди по 1 грошу в разі, коли жито везли до міста річкою або суходолом. Оскільки в колоді, як зазначалося в королівському акті, було 8 «осьмаков», то іноді брали мито від осьмака «по пенязю»¹⁹. Таким чином, колода, як міра сипких тіл, поділялася на 8 осьмаків.

¹⁴ Ісаєвич Я. Деякі питання української метрології XVI–XVIII ст. – С.6.

¹⁵ Повітове місто Мозир до 1566 р. належало до Київського воеводства (див.: Торгівля на Україні XIV – середина XVII ст.: Волинь і Наддніпрянщина. – К., 1990. – С.377).

¹⁶ Там само. – С.82.

¹⁷ Акты Литовской метрики / Собр. Ф.Леонтович. – Т.1. – Вып.1. – Варшава, 1896. – С.14; Акты, относящиеся к истории Западной России (далі – Акты ЗР). – Т.1. – Санкт-Петербург, 1846. – С.103; Винник В.О. Назви одиниць виміру... – С.98; Документи Московского архива Министерства юстиции. – Т.1. – Москва, 1897. – С.125.

¹⁸ Акты Литовско-Русского государства (XIV–XVI вв.) / Изд. М.Довнар-Запольский. – Москва, 1899. – С.91–92; Архив Юго-Западной России, издаваемый Временною комиссией для разбора древних актов, высочайше учрежденною при киевском, подольском и волынском генерал-губернаторе (далі – Архив ЮЗР). – Ч.VII. – Т.2. – К., 1890. – С.5; Владимирский-Буданов В. Селянське володіння землею в Західній Русі до половини XVI в. // Розвідки про селянство на Україні-Русі в XV–XVIII вв. – Ч.1. – Л., 1901. – С.53.

¹⁹ Акты Литовско-Русского государства (XIV–XVI вв.). – С.148.

У колодах вимірювали кількість посіяного збіжжя й зібраного врожаю. Так, із галицьких королівських і панських володінь збирали по 10 тис. колод вівса, а з перемишльських панських маєтностей – 1 тис. 810 колод. На Волині кількість збіжжя також вимірювали у колодах. Наприкінці XV ст., за королівським указом, із комор луцького ключника ловчому Гиревцеві було видано 5 колод жита. У волостях Ратенській і Ветельській посіяно: жита – 9, пшениці – 4 колоди²⁰. Отже, у XV – першій половині XVI ст. на українських теренах колода використовувалася як міра збіжжя й меду. А оскільки вони переважно не виходили за межі внутрішнього ринку, це призводило до виникнення регіональних різновидів міри.

У середині XVI ст. в економіці українських земель у складі Речі Посполитої відбувалися зміни, котрі характеризувалися насамперед збільшенням вивозу збіжжя. Невелика частина зерна йшла на експорт і раніше, через Хаджибей, Чорне море – у Південну Європу, на Кіпр, у Францію та ін. Становище змінилося, коли за Торунським трактатом 1466 р. Тевтонський орден втратив на користь Польщі місто Гданськ. Пруссія стала вільною для транзиту. Після розпаду орденської держави зернові, а згодом і мед стали постійними статтями експорту з українських земель²¹.

У 1648 р. в Україні почалося козацьке повстання, що згодом переросло в національну революцію. У результаті кровопролитних битв руйнувалися міста та села, гинули й потрапляли в полон жителі. Усе це вкрай негативно вплинуло на розвиток сільського господарства, особливо вирощування зернових культур і бджільництво. За умовами польсько-московського Андрусівського договору Україну було поділено на дві частини: Лівобережна залишалася у складі Московії, а Правобережна – Речі Посполитої. Запорозька Січ перебувала під обопільним контролем. У 1686 р. ті самі держави підписали «Вічний мир», що загалом підтвердив андрусівський поділ. Одночасно відбувалися зміни в економіці Західної Європи. Із середини XVI ст. у Венеції, а з кінця XVII ст. – в інших країнах набув поширення цукор-сирець, тож попит на мед суттєво впав. Крім того, хмільні медові напої не витримували конкуренції з виноградним вином²².

На внутрішньому ринку попит на мед і віск залишався стабільним. Приміром, на Волині у XVII ст. кількість пасік збільшувалася як у підданих селян, так і на хуторах міщан. Проте трансформувалися одиниці вимірювання. За інвентарем Козинського ключа, у 1670 р. з панської пасіки мали зібрати 2, а з пасік підданих із чотирьох сіл – 4 півбочки меду²³. Отже, ця міра була більш зручною, ніж колода. У наступному столітті ситуація не змінилася. Так, у Кременецькому повіті за рік споживали 1800 гарнців прісного меду, або 50 півбочок (1 півбочка = 36 гарнців). Із маєтків Вишневецьких на півдні

²⁰ Документы Московского архива Министерства юстиции. – Т.1. – С.56; *Грушевський М.С.* Студії з економічної історії України. – К., 1918. – С.20–21; Акты ЗР. – Т.1. – С.37–38.

²¹ *Похилевич Д.Л.* Поземельный кадастр в Белоруссии, Литве и Украине в XVI–XVII вв. // Материалы по истории землевладения СССР. – Сб.1. – Москва, 1952. – С.325.

²² *Баранович О.* Нариси магнатського господарства на півдні Волині у XVIII ст. – К., 1930. – С.91–92.

²³ Там само. – С.89.

Волині у серпні 1777 р. було продано 43 півбочки меду торішнього збору по 6 червоних золотих (1 червоний золотий дорівнював 18 польських злотих)²⁴.

Із 1770 р. фіксується затримка зі збутом продуктів пасічництва. Так, у жовтні 1782 р. економ волинських маєтностей Вишневецьких зазначав, що «меду на продаж маємо багато і весняний лежить. На купця трудно. У Бродах камінь по 7 злотих, нехай буде в півбочці 9 каменів, то й то не вийде з півбочки по 4 червоних золотих»²⁵. Отже, півбочка меду містила близько 36 гарнців або 9 каменів.

На території Галичини до кінця XVIII ст. колода залишалася найбільшою мірою об'єму для вимірювання збіжжя. Як і раніше, вона поділялася на 8 півмірків або 532 фунти. Зі входженням Галичини в 1772 р. до складу Австрії тут продовжували використовувати львівські міри. Лише за імператорським розпорядженням від 6 серпня 1855 р. у Галичині було запроваджено нижньо-австрійські (віденські) міри²⁶.

У Лівобережній Україні, котра перебувала у складі Російської імперії на правах автономії, для збіжжя використовували четверту частину міри осьмачки – четверик. Зразки його зберігалися в магістратах та ратушах міст, а також служили для вимірювання сипких продуктів на ярмарках і торгах. У практиці торгівлі такий четверик називався колодою. Від колоди стягувався помірний податок – поволодне²⁷. Він відомий у Лубенському, Ніжинському, Переяславському та інших полках Гетьманщини. Отже, колода означала міру сталої величини, яка вважалася зразковою на ярмарках і торгах, і містила 1 український четверик. Реформа, проведена урядом у Лівобережній Україні 1734 р., за якою було встановлено співвідношення між українськими й російськими мірами (1 українська осьмачка прирівнювалася до 2 російських четвертей, 4 українських четвериків, 16 російських четвериків), не змінила становища у системі українських мір²⁸. Про це свідчило донесення стародубського городского отамана М.Рубця в полкову канцелярію від 16 жовтня 1759 р., де зазначалося, що в місті «колодная мера состоит сверх указной мало не в четверик». Отже, зразкова стародубська міра колода не відповідала прийнятому за реформою 1734 р. стандарту. Вона була більшою майже на 1 російський четверик і дорівнювала 5 російським четверикам²⁹. М.Рубець повідомляв також, що розмір колодної міри у Стародубі він встановив, віднайшовши мідний четверик у місцевій полковій канцелярії. Імовірно, його було надіслано російським урядом під час проведення реформи 1734 р., проте впродовж двадцяти років цей еталон не використовувався. Стародубський городовий отаман переміряв поширену в місті міру колода, установив її невідповідність указаній

²⁴ Баранович О. Нариси магнатського господарства... – С.87–88.

²⁵ Там само. – С.101.

²⁶ Сенік Я.Г. З історії метрології XVI – першої половини XIX ст. ... – С.61.

²⁷ Сидоренко О.Ф. Історична метрологія Лівобережної України XVIII ст. – С.82.

²⁸ Полное собрание законов Российской империи. – Т.IX. – Санкт-Петербург, 1830. – № 6614; Лобко А. Попытка к уравниению мер и веса в Малороссии в XVIII в. // Киевская старина. – 1889. – №7. – С.232–233; Сидоренко О.Ф. Про упорядкування мір на Лівобережжі у XVIII ст. // Історичні джерела та їх використання. – Вип.6. – К., 1971. – С.158–161.

²⁹ Сидоренко О.Ф. Українська метрологія пізнього феодалізму // Український історичний журнал. – 1980. – №9. – С.116.

та звернувся до бурмистрів і райців магістрату, пропонуючи виготовити нову колоду у 4 російських четверика. Проте це звернення результатів не дало. Міські урядники не допустили «городничих до урівнення» міри колода, а ініціативному отаманові відповіли, що «мер и весов уравнения» – не його справа, за цим має наглядати магістрат, адже, мовляв, «колода-де от магистрата сделана». М.Рубець уважав, що такі дії міських урядників було спричинено тим, що вони від цього «немалую себе получают прибыль»³⁰. Таким чином, у Стародубі на ринковій площі як зразкова міра знаходилася колода місткістю 1 український четверик стародубської міри. У ньому, як свідчив отаман М.Рубець, було близько 5 російських четвериків. Останній у XVIII ст. дорівнював 1 пуду збіжжя (тобто 16,38 кг)³¹. Отже, місткість міри колода у Стародубі становила приблизно 81,9 кг.

У багатьох інших містах Лівобережної України при перевірці, здійсненій за наказом російських урядовців у 1766 р., зразків нових мір (на відміну від Стародуба) не виявилось. А подеколи (наприклад у Коропі) новим мірам навіть чинили опір. Незважаючи на те, що їх нарешті надіслали до міста, Коропська ратуша продовжувала під час торгів виставляти старі міри, а коли їх забрали до сотенного правління, ратуша «в противность» виготовила нові³².

Протидія місцевих урядників запровадженню російських мір проявлялася й у 1780-х рр. Так, у донесенні виконуючого обов'язки лубенського городничого, надісланому 1784 р. до Київського намісницького правління, зазначалося, що в Лубнах «во время древней продажи хлеба» використовували на торгах «четверик лубенский, казенных же четверичков выходило с него по шести, а четверть казенная полагалось было по полтора городского старой меры четверика». За імператорським указом від 8 серпня 1734 р., 1 лубенський четверик у Лубнах було прирівняно до 4 російських четвериків, «для чего при городе и колоды сделаны»³³. Таким чином, із поширенням у Лівобережній Україні впродовж XVIII ст. російської системи мір колода як одиниця вимірювання збіжжя й меду та еталон поступово витіснялася російськими мірами. Натомість вулики-колоди зберігалися у бджільництві до початку XX ст. Це пояснювалося простотою їх виготовлення та майже повною відповідністю природним умовам, необхідним для життєдіяльності бджолиного рою³⁴.

Отже, у XIV–XV ст. на українських землях у складі Великого князівства Литовського, Польщі та Речі Посполитої поряд із бортництвом виникло колодне бджільництво й міра колода, котра мала тісний зв'язок із традиційним господарством і промислами – вирощуванням зернових культур та бджільництвом. Міра колода застосовувалася для вимірювання сипких тіл і меду, а у XIV–XVIII ст. вона також використовувалася як зразкова в українських ярмаркових містах Галичини, Правобережної й Лівобережної України, об'єднуючи в одну систему вимірювальні, митні та податні функції. Натомість колода як

³⁰ Там само.

³¹ Шостын Н.А. Очерки истории русской метрологии. – Москва, 1975. – С.258.

³² Лобко А. Попытка к управлению мер... – С.235.

³³ Центральний державний історичний архів України, м. Київ. – Ф.193. – Оп.1. – Спр.2833. – Арк.12.

³⁴ Петраускас А.С. Сільськогосподарські та інші промисли. – С.94.

міра меду на території Правобережжя чи Лівобережжя поділялася, за деякими даними, на 2 каді, 8 відер і важила 16 каменів. Як одиниця вимірювання сипких тіл вона вміщувала 8 осьмачок. У Галичині колода поділялася на 4 корці, 8 півмірків і 120 краківських гарнців. Міра мала виразні регіональні відмінності, а її місткість в різні історичні періоди змінювалася.

In the article highlights the provenance of grain and honey volume measurements, its importance in the economic complex of Ukrainian lands in the 14th – 18th centuries. Also covered the functioning in the trade fair towns of Halychyna, The Right and Left Bank Ukraine. The specific measures and its fractions are established.

Keywords: historical metrology, measure, koloda, chetveryk, os'mak.

